

Világszemle

Immár negyedik éve tombol az új imperialista háború. Sanghajtól a Gibraltárig mintegy 500 millió embert sodort újabb borzalmakba, pusztulásba. Európa, Ázsia és Afrika térképeit erőszakkal változtatják meg. A háború-utáni egész u. n. „béke-rendszer” alapjaiban megrendült.

Az 1929-ben kitört gazdasági válságot 1934-ben depresszió váltotta fel. Ez a pangás 1937-ig tartott, amikor újabb válság jelei mutatkoztak Észak-Amerikában, majd Angliában és Franciaországban, ami különösképen a munkanélküliség számának emelkedésében jelentkezett. 1934-ben a munkanélküliek száma 30 millió volt, 1936-ban 14 millióra csökkent, de 1938-ban már a 18 milliót érte el. A fasiszta államok hadiiparuk féktelen fejlesztésével eddig elkerülhették a válságot, de hogy ez a látszólagos prosperitás minden alap nélkül lóg a levegőben, azt legjobban az aranykészletek állandó csökkenése mutatja. Németország, Olaszország és Japán készleteit összehasonlítva a Szovjetunióéval, kitűnik, hogy a három fasiszta államnak együttvéve nincs annyi aranya, mint Oroszországnak.

Az első imperialista világháború után Anglia, Franciaország és az USA által diktált versaillesi békeszerződések Németországra, mint vesztés felre, hátrányosak voltak, de nem elégítették ki Olaszország gyarmati igényeit sem. Így azután Olaszország 1935-ben megkezdte az új világháborút, amely nem kereskedelmi, hanem gyarmati háború jellegét ölti magára. Ebben az évben rátört Abessziniára. 1936-ban Németországgal együtt megszerzezi a spanyol felkelést és elfoglalják spanyol Marokkót. Japán 1937-ben Mandzsúria elfoglalása után betör Kínába. 1938 elején Németország meghódítja Ausztriát, 1938 végén Japán elfoglalja Kína parti tartományait, a németek megszállják a szudéta-vidéket, 1939 elején Japán elfoglalja Hainan szigetét, a németek bevonulnak Cseh- és Morvaországba, ráteszik kezüket Szlovenszkóra, csatlakoztatják Memelt és az olaszokkal együtt legyőzik a spanyol köztársaságokat.

Az új imperialista háború jellemző sajátossága az, hogy még nem vált egyetemes világháborúvá. A háborút a támadó államok vívják, minden tekintetben veszélyeztetve a nem-támadó államok, Anglia, Franciaország és az Egyesült Államok érdekeit, míg ezek lépésről-lépésre hátrálnak, engedményt engedmény után adva a támadóknak. A világnak újra való, nyílt felosztása folyik szemünk előtt a nem-támadó államok rovására.

Hogyan magyarázható meg az új világháborúnak ez a sajátossága? Hogyan lehetséges az, hogy a nem-támadó államok a legkisebb ellenállás nélkül feladják állásaikat és egymásután cserbenhagyják kisebb szövetségeseiket? A nem-támadó államok gyöngegségével magyarázható talán ez? Nem. Az ú. n. demokratikus államok együttvéve úgy gazdaságilag, mint katonailag kétségkí-

vül erősebbek, mint a fasiszta államok. De ha így van, mivel magyarázható mégis, hogy annyi engedményt adnak a támadóknak?

Egy ilyen magyarázat lehet az, hogy a nem-támadó államok félnek a forradalomtól, mely könnyen kitörhet, ha háborúba keverednek. Félnék attól, hogy a háború általános világégéshez vezetne. A polgári politikusok látják, hogy a világháború forradalmat hozott az egyik legnagyobb országban, félnek tehát, hogy a második világháború más országokban is hasonló eredménnyel járna. De jelen esetben nem ez az egyetlen és nem is fő oka a demokratikus államok engedékenységeinek.

A nem-támadó államok, elsősorban Anglia és Franciaország feladták a támadókkal szembeni kollektív béke-biztosítást és ehelyett a „benemavatkozás“, a „semlegesség“ álláspontjára helyezkedtek. A benemavatkozás politikája ezekkel a szavakkal fejezhető ki: „Minden ország védje magát külön-külön a támadókkal szemben, ahogy az neki tetszik és ahogy bírja. Ez ránk nem tartozik. Majd mi mindkettővel, úgy a támadóval, mint az áldozattal tárgyalni fogunk.“ A valóságban azonban a benemavatkozás magát a háborút és a támadót segíti és így ténylegesen az új világháborút mozdítja elő. A benemavatkozás politikájában ott húzódik a mohóság, hogy mit se tegyenek, meg ne akadályozzák a támadókat. Pl. Németországot abban, hogy belegázoljon Európa ügyeibe, hogy egymásután elfoglalja a kisállamokat, de különösen abban, hogy megtámadja a Szovjetuniót, vagy Japánt abban, hogy megtámadja Kínát és háborút indítson a Szovjetunió ellen. Az elv: semmit sem tenni az ellen, hogy az egyes államok összeverekedjenek. Csak mikor már elvérezték, kimerültek, jönnek a „benemavatkozók“ és diktálják a békét, olyant, amilyent ők akarnak . . .

És ez a főok.

Ez a módszer olcsó és minden bizonnyal célravezető. Amikor Japán megtámadta Kínát, Anglia és Franciaország mit sem tettek. A japánok elfoglalhatták Sanghajt, Kantont, Hainant, ami pedig már francia birtok, Hong-Kongot is veszélyeztethetik, pedig tudjuk, hogy ez angol kézen van. Nem a támadók bátorítása ez? Vagy vegyük például Németországot. Annak ellenére, hogy a nyugati államok Ausztriát oly hangosan védték, a kisujjukat sem mozdították meg, amikor a náci bevonultak. Odaadták a szudéta-vidéket, Csehszlovákiát, ezzel egyidőben pedig a nyugati sajtóban egyre-másra jelentek meg cikkek arról, hogy „gyenge az orosz hadsereg“, „az orosz légi-haderőt demoralizálták“, a „Szovjetunióban lázadások vannak.“ Mindebből tisztán látszik, hogy Németországot szinte csalogatják kelet felé.

Egyre világosabban bontakozik ki a nyugati hatalmak amatórekvése, hogy a támadó államok hódító erejét kelet felé vezessék le. Erősítik Németországot, hogy Oroszországgal összeugrasztna a lehető legnagyobb vérvesztést okozzák mindkét államnak és utána megteremtsék a saját szájuk-íze szerinti „békét.“

Csakhogy ezt a fasiszta államok is kezdik felismerni és Németország részére a kelet felé való terjeszkedés csak azért szük-

séges, hogy egyrészt a belső elégedetlenség előtt győzelmeket csillogtasson meg, másrészt, hogy erős alapokat építsen ki keleten a nyugat elleni támadáshoz.

Az év elején mindenki azt hitte, hogy Olasz-francia ellentétek robbannak ki. Az elgondolás az volt, hogy Olaszország mind erősebben fog fellépni Franciaországgal szemben, Németország komolyan felkészül egy nyugati összecsapásra, e célból Spanyolországban közösen előkészítik a talajt és Franciaország végül is engedni fog az olasz követeléseknek, a németek pedig őszig várnak Csehszlovákia megszállásával. Igenám, de Németország még nem merete ezt megkockáztatni. Háta megett ott állt egy mesterségesen felbolygatott Csehszlovákia, az ukrán kérdés és Lengyelország, melyet mindenáron a semlegességre szeretett volna bírni és amelynek magatartása még nem volt teljesen tisztázott. Beck ugyan mindig hangoztatta a német barátságot, de semlegességét a lengyel-magyar határtól és az ukrán propagandától megszüntetésétől tette függővé. A náci jobban bíznak az erőszakban, mint a barátságban. Cseh- és Morvaország megszállása után azonnal megszállták a Memel-vidéket. Memel megszállása nem ütközött nehézségbe, jóformán senkinek sem volt ellene kifogása. Ha vesszük a náci eddigi programját, ennek a megszállásnak tulajdonképpen nyáron kellett volna történnie. Csehország elfoglalásának fényes eredményéből ugyanis körülbelül eddig tellett volna. Június-júliusban újabb győzelemre lett volna szükség és Memelnek fényes keretek között történő visszacsatolása ismét kamatozott volna őszig. Berlinnek azonban fontosabb volt Lengyelország és most, amikor az északról, nyugatról és délről német harapófogóba került, sokkal szelídebb szomszéd, mint azelőtt.

Lengyelország megrettent és ingadozik. Maga előtt látja a nyugati szövetségesek állhatatlanságának, szöszegésének példáját, látja, hogy egy szláv állam a nyugati demokráciák árulása folytán eltűnt Európa térképéről. Nem mer tehát nyíltan egy esetleges nyugateurópai német-ellenes blokkhoz csatlakozni. Már biztosabb kilátásokkal kecsegtetne egy keleteurópai szövetségi rendszer megteremtése Lengyelországgal, Romániával, esetleg Magyarországgal és a balkáni államokkal szövetkezve. Ennek a blokknak természetes alapja Oroszország támogatása lenne. A lengyel tőkések azonban a német támadást kisebb veszélynek tartják, mint az orosz barátságot. Azonkívül közismert tény, hogy Magyarország berlini utasítások alapján Ruszinszko elfoglalása után mozgósított Románia ellen. Romániát pedig már kikezdte a német terjeszkedés. Egyelőre gazdasági téren.

Csehszlovákia elfoglalása Németországra nézve a hadászati előnyöktől eltekintve, nem jelent valami nagy gazdasági megerősödést. A lefoglalt 3000 hadi-repülőgép elsőrendű ugyan, a Skoda-művek is hatalmasan előrelendítették a német hadiipart, emellett az ország gyarapodott a cseh és morva könnyűiparral, de ismét csak termőföldek nélküli vidékekhez jutott. A Harmadik Birodalom tehát ezzel sem tudta megoldani gazdasági-politikájának középpontjában álló régi, égető kérdéseit.

Amikor Németország gazdasági vezetői a Harmadik Birodalom „életteréről” beszélnek, minden takargatás nélkül a Dunamedencére céloznak. Dr. Funk a tengely nyelvén határozva meg Németország gazdasági politikáját a Balti-Tengertől a Fekete-Tengerig nyúló gazdasági „tengelyről” beszélt.

Pár nappal Csehszlovákia megszűnése után Románia elfogadta a német gazdasági ultimátumot. Németország a következőket követelte: 1. Az országban meg kell akadályozni az ipar további fejlődését, különösen az olyan iparágakét, melyek a német tőkének konkurrenciát jelentenek. Romániának ipara mindjobban alkalmazkodjék az ország agrárjellegéhez. 2. A petroleumot, agrártermékeket, élelmiszereket csak Németországba lehet kivinni. 3. Románia hadianyagszükségletét Németország fedezi. 4. Ha Románia teljesíti ezeket a feltételeket, akkor Németország hajlandó garantálni az ország függetlenségét.

Románia nagyszerűen egészítené ki gazdaságilag Németországot. Mindazok a nyerstermékek fellelhetők ebben az országban, amiknek a nácibirodalom már régóta hiányát érzi. Bővíben mindenféle mezőgazdasági terméknek, hatalmas erdői vannak, az ország iparilag gyengén fejlett és ritkán lakott. Ezzel a szerződéssel egész gazdaságát náci ellenőrzés alá helyezte. Igaz, hogy mindez csak a jóváhagyás után három hónap múlva lép életbe. Az angol lapok megjegyzik, hogy Románia most már csak ebben az időben bízik. Hátha ezalatt megváltoznak a viszonyok.

Anglia és Franciaország — eltekintve egy-két rendkívüli intézkedéstől — a régi, bevált módszerekkel dolgoznak tovább. Az európai közvélemény nyomása alatt az angol kormány kénytelen volt ugyan hangoztatni, hogy Csehszlovákia elfoglalása nem történt München szellemében és, hogy a németek kijátszották a demokráciák hiszékenységet, valójában azonban semmit sem tesz, hogy a fasizmus további előnyomulását megakadályozza. Nem teszi pedig a már említett okok miatt. Az első pillanatban úgy látszott, hogy az angol konzervatív politikai vonalvezetés megtört és ennek az iránynak exponensei, Chamberlainnal az élükön levonva a következtetéseket át fogják adni helyüket másoknak. Egyes angol lapok hoztak jelentéseket arról is, hogy koncentrációs kormány alakul, mely hivatva lesz az összes nemzeti erőket egybefogni. De a City, úgy látszik, az egyre veszedelmesebbé váló helyzetben is megtartotta vezetőszerepét. Anglia a tiltakozáson kívül még azt sem tette meg, mint az USA, hogy gazdasági nyomással igyekezzen Németországot megfékezni. Ez mutatja azt, hogy a nyugati demokráciák élén állók, a leghalványabb jelét sem akarják kimutatni a Harmadik Birodalommal szembeni neheztelésüknek. Az Északamerikai Államok azonnal felemelték a német árúk vámját és ezzel majdnem lehetetlenné tették ezeknek behozatalát. Ha Anglia is hasonlóképpen cselekszik a megnagyobbodott Harmadik Birodalomnak visszavonulót kellett volna fújni. Egyedül a Szovjetunió lépett ki erélyesen és nyíltan. Március 19-i jegyzéke így hangzik: „Megkaptuk értesí-

tésüket, hogy Csehorzágot a Német Birodalom magába olvasztotta és egyben védnöksége alá vette.

A Szovjet-kormány lehetetlennek tartja, hogy e jegyzékük felett némán elhaladjon s ezzel azt a hamis benyomást keltse, mintha érdektelen magatartást tanúsítana a csehszlovák eseményekkel szemben. Ezért szükségesnek tartja, hogy válaszul e jegyzékre az említett eseményekkel szemben valódi magatartását kifejezze. 1. Azok a politikai és történelmi felfogások, melyeket a német jegyzék a történelem okául és igazolásául felhoz s főleg az az állítás, hogy a Csehszlovák állam léte állandó nyugalanság és Európa békéjét fenyegető veszedelmek forrása, továbbá, hogy Csehszlovákia nem életképes és Németország különös gondoskodására van szüksége, nem fogadható el helyesnek és az egész világ előtt tudott tényeknek megfelelőnek. Az igazság az, hogy Csehszlovákia volt a világháború után egyike azoknak a kevés európai államoknak, amelyekben a belső nyugalom és békés külpolitika valóban biztosítva volt. 2. A Szovjet-kormány nem ismer egy olyan alkotmányt, mely felhatalmazná az állam fejét, hogy a nép beleegyezése nélkül feladja az állam önállóságát. A f. hó 15-iki berlini szerződés aláírására Hachának, Csehszlovákia elnökének népe nem adott felhatalmazást és amikor ezt megtagadta, határozottan a csehszlovák alkotmány 64. és 65. pontjai ellen vétett. Ennek következtében az említett szerződés nem tekinthető érvényesnek. 3. A népek önrendelkezési jogának, amire a német kormány gyakran hivatkozik, előfeltétele a népakarat szabad megnyilvánulása, amit nem lehet bármilyen magas állást betöltő egy, vagy két egyén aláírásával helyettesíteni. 4. A cseh nép akaratának megnyilvánulása nélkül Csehország megszállása és a német kormány ezt követő cselekedetei nem tekinthetők másnak, mint önkényesnek, erőszakosnak és támadónak. 5. Ezek a megállapítások teljes egészükben vonatkoznak Szlovákia helyzetének megváltoztatására is. 6. A fentieket tekintetbe véve a Szovjet-kormány sem Csehország, sem Szlovákia bármilyen formában történő beolvasztását a Német Birodalomba nem ismerheti el törvényesnek és a nemzetközi jognak és igazságnak, vagy a népek önrendelkezési jogának elméletével összeegyeztethetőnek. 7. A Szovjet-kormány véleménye szerint a német kormány akciói nemcsak, hogy nem csökkentették az általános békét fenyegető veszedelmet, hanem ellenkezőleg, megteremtették és növelték ezt a veszedelmet, veszélyeztetik a közép-európai politikai egyensúlyt, növelték a már előbb megteremtett európai riadalmat és újabb csapást mértek a népek biztonságérzetére.“

★

A benemavatkozási politika a földközi-tengeri kérdésben is sikereket ért el. Francó, éppen most gyümölcsözteti ezeket a sikereket. A spanyol árulók minden feltételt nélkül kiszolgáltatták a népet a fasiszta lázadóknak és külföldi szövetségeseiknek. Március 28-án, Francó generális csapatai bevonultak Madridba, mely a hősiességnek és önfeláldozásnak a világtörténelem egyik legszébb példáját nyújtotta. A lázadók tisztogatnak. Ezek kerülnek

börtönbe, vesztőhelyre. A köztársaságnak a nép érdekében tett minden intézkedése hatályát veszítette. A felosztott földek visszakérültek régi birtokosaik kezébe, a nemzetiségek elvesztik szabadságukat, a felszabadult parasztok és munkások visszasüllyednek középkori tudatlanságukba és Spanyolország megint Európa legvisszamaradottabb, legsötétebb része lesz, ahol a vallás és véröröklet, az emberi butaság, sötétség üli tótát.

A spanyol kérdés azonban még nem intéződött el teljesen. Anglia most kezdi el gazdasági birokját a fasiszta beavatkozókkal. Juan March, a lázadók pénzügynöke már megnyitotta irodáját Londonban, de Mussolini egy szóval sem tett eddig még említést a spanyolországi olasz csapatok visszavonulásáról.

Az európai helyzet napról-napra aggasztóbb. Mindenütt lázas készülődések történnek. Anglia és Franciaország az utóbbi események hatása alatt őrületesen fokozzák fegyverkezésüket. De a fasiszta államok sem tétlenek. Legújabb hírek szerint titkos csapatmegmozdulások történtek a hatalmasan megnövekedett Német Birodalomban. A közlekedést, posta-szolgálatot, átszervezik. A Brenner-hágón keresztül óriási tömegű hadiszert szállítanak Olaszországba, ahova nagy számban utaznak német katonai instruktorok is.

Ezek semmiesetre sem biztató jelek. És ha a demokratikus hatalmak az utolsó pillanatban férfiasan, becsületesen szembe nem néznek az eseményekkel, Európa újabb katasztrófába sodródik. Egyetlen, még eredménnyel biztató út: visszatérni a kollektív biztonsági rendszerre, béke-blokkokat teremteni úgy Kelet-, mint Nyugat-Európában.

Szubotica, 1939. április 3.

Szántó Árpád

.....

HERRIOT: Szabad nemzet nem tárgyalhat a hatáiról, hanem védi azokat. Néhány hónap múlva megüljük annak az időnek emlékűnnepét, amikor a mezítlásos katonák az egyesült önkényuralommal szemben megvédték Franciaország szabadságát.

Ne feledjük el, hogy ma a legerőszakosabb múlt ököljogát képviselő rablólovagok törnek előre. És már most békében sem tartják be a szerződéseket és ígéreteiknek sincsen semmi komolyabb jelentősége. A politikai és vallásszabadság sárba tiporva; a légkör az emberre rendezett hajtóvadászatok hallalijától hangos. A jog halódik és veszedelem fenyegeti a humanizmus, a szentírás és a filozófiai gondolkodás eredményeit.